

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 8.

V Ljubljani, dne 1. avgusta 1915.

Leto 45.

PA JE ROSA RAHLO PALA . . .

Pa je rosa rahlo pala,
pokropila v blagoslov
trudno plan;
v senu sladkem je zaspala . . .

Tam na hrastu konec njive
stresa leno si peroti
črni vran,
zlobno zre v oblake sive.

On, ki vliva mir turobnim,
On, ki briše solzo z lic —
spavaj plan! —
čuva te pred bliskom zlobnim.

Polnoč ura v vaški lini.
Glas zamolkel tužen
čez ravan . . .
grom oglašja se v daljini.

Pa je rosa rahlo pala,
pokropila v blagoslov
spečo plan;
mirno dalje bode spala . . .

M — č.

NAGLO KAKOR BLISK IZ VIŠINE . . .

Naglo kakor blisk iz višine
čas hiti.
Ura, dan in leto mine,
odbeži.

A resnica ne izgine,
ne temni;
kakor zvezda sred jasnine
se svetli.

Samo.

NAD BREZDNOM.

Povest. — Spisal Jos. Vandot.

8.

Ves potr in žalosten je šel Inja tisto popoldne na planino. Potoma je premišljeval Matijeve besede, ki jih je govoril stari drvar Lojzu. Strašno se je razjezil Matija in je ošteval hudo Lojza. »Strani te pošljemo, ker si lopov,« je rekel stari Matija in je bil ves rdeč od jeze. »Kaj ti je treba zapeljavati v greh nedolžnega otroka? Pusti ga pri miru, ti rečem! Jaz moram skrbeti zanj, jaz sem odgovoren zanj. Zato ti pa ne pustim, da bi ga vlačil s seboj po svojih grešnih potih. Drugače te naznanim orožnikom.«

»Ej, ej, kaj se boste jezili!« je odvrnil Lojz nevoljen. »Zapeljal jaz nisem še nikogar. Inja je šel sam z mano. Prostovoljno je šel. Sicer mi pa nimate ničesar zapovedovati. Jaz delam, kar hočem.«

»Pa delaj!« je zavpil Matija in je sklenil roke. »Tako daleč si že prišel, da ti še dobra in poštena beseda več ne zaleže. Ti si — —!«

A Lojz se je zasmel in je šel brez besede v gozd. Stari Matija je pa sklepal z rokami in je jadikoval v koči. Inja je slišal vse te besede. Stal je za pôgradom in je povešal glavo. Poslušal je besede starega drvarja in je ponavljal samprisebi: »Nikoli več, stric Matija! Nikoli več ne pojdem z Lojzem . . . Verjemite mi, stric Matija . . .«

Ko je odšel Lojz iz koče, se je zmuznil tudi Inja. Ovrigel si je nahrbtnik in je stopil iz koče. Šel je skozi gozd in je počakal na ozki stezi Lojza. Prišel je Lojz in mu je stlačil kože v nahrbtnik. »Pa dobro opravi,« mu je rekel. »Saj danes bo menda zadnjikrat. Poputrišnjem odide pastir Klemuc s planine. Pa ti ne bo treba nositi več.«

Inja ni rekel nobene besede. Molče se je obrnil in je šel dalje po stezi skozi gozd. Dospel je do senožeti, kjer je še vedno pasel ovce Gromčev Janezek. Tudi danes je sedel ondi na visoki skali in je prepeval veselo pesem. Toda ko je zagledal mladega drvarja, je umolknil in je zaklical: »Inja, oj, Inja! Kaj greš na planino?«

Inja se je ustavil za trenutek in se je ozrl na pastirčka. Toda zmigal je samo z glavo in je šel naprej preko senožeti. Gromčev Janezek se je začudil. Menil je, da je Inja postal ošaben in se ne mara več pogovarjati s siromašnim pastirjem; zato se je razhudil, pa ga je začel dražiti.

»Inja, oj, Inja!« je vpil Gromčev Janezek. »Pa kdaj boš kupil hišo sred vasi? Ha? — Pohvalil si se zadnjič. Zato te pa vprašam, kdaj boš kupil hišo sred vasi. Ti si bogat!«

A Inja ga ni poslušal. Naglo je šinil preko senožeti in se ni niti ozrl na Janezka. Kmalu je izgínil v gozdu in je pričel stopati navkreber.

Težak je bil nahrbtnik in ga je kmalu upehal. Sedel je visoko v gori na mehki mah, da se odpočije. Dolgo je sedel in je premišljeval o hudobnem Lojzu, ki ga je zapeljal v greh in na krivo pot. Sram ga je bilo pred starim Matijo, ker je vedel, da zna stari drvar za njegov greh. Neprijetno mu je bilo, in stokrat rajši bi bil zdaj kdovekje v Korotanu kakor pa pri drvarjih, ki vsi vedo, da je postal Inja velik hudobnež.

In Inji je bilo hudo, zelo hudo. Samo ta zavest ga je tolažila, da se bo poboljšal, resnično poboljšal, in da ne pojde več z Lojzem. Niti pogledal ga ne bo več, pa najsi mu govori še tako sladke besede . . . In Inja je sedel na mahu in je podpiral glavo. Težko mu je bilo pri srcu, da bi se bil najrajši razjokal.

A hipoma so ga prebudili glasni koraki. Dvignil je glavo in je pogledal v goščavo. Zdrznil se je in se je prestrašil. Iz gozda je stopil lovec Vojec, s puško na rami in dolgo, gorsko palico v rokah. Prišel je preko trate in se je ustavil ravno pred Injo. »Glej ga no — Košutnikov Inja,« je dejal. »Kaj pa ti delaš tukaj? Kam te vede pot?«

Inja je postal zbeگان. Kajti zdelo se mu je, da ve tudi lovec Vojec za njegov greh, kakor vedo drvarji. Zbal se je in je bil prepričan, da ga zgrabi zdaj lovec Vojec in ga povede s sabo v zapor. Zato je naglo vstal in je vrgel nahrbtnik na hrbet. Mislil je namreč, da je najbolje, ako zbeži.

»Na planino grem po sir,« je odvrnil strahoma in je hotel stopiti naprej. A lovec Vojec mu je zastavil pot. Presunljivo ga je pogledal, pa je rekel: Pa česa se bojiš, ti Inja. Človek bi skoro mislil, da te je mene strah. Kaj nimaš čiste vesti?«

Inja je zardel in je postal še bolj zmeden. Lovec Vojec ga je prijel za rame in ga je stresel nalahno. »Na planino greš, praviš?« je nadaljeval z ostrim glasom. »Hm — prav! Po sira te je poslal Matija; a Matija je poštenjak kakor tvoj oče . . . Povej mi, kaj ti je pa naložil v nahrbtnik Matija? Nekaj čudno diši. Pa menda vendar nimaš takih klobas?«

In lovec Vojec je spet poduhal nahrbtnik in se je zasmel kar naenkrat. Naglo je vzel z dečkovega hrbta nahrbtnik in ga je razvezal. Inji so se pošibila kolena in prestrašil se je tako, da je obstal kakor prikovan. S širokoodprtimi očmi je gledal lovca Vojca, ki je vzel iz nahrbtnika sveže kože in jih ogledoval od vseh strani. Muzal se je lovec Vojec in je bil ves vesel. Naposled je pogledal dečka, ki je stal bled kot zid pred njim.

»Prav lepe reči neseš na planino, Inja,« je dejal potem prijazno. »Kaj jih pošilja Matija planšarju? Čudno, čudno . . . Kje je pa ujel Matija divje koze? To povej, Inja? Kaj si jih nemara ulovil ti?«

Inja je gledal v tla in ni izpregovoril besedice. Spoznal je, da ga je zasačil lovec Voje. Ne zbeži mu, pa najsi ima orlove peruti. Zgrabi ga lovec Vojec in ga povede v ječo. Pa tudi Lojza in Klemuca zgrabi, in vsi trije bodo sedeli, Bog ve, koliko let bodo sedeli v ječi kakor tatovi in razbojniki . . . Divji strah se poloti Inje. Trese se po vsem životu,

in samo to še misli, kako naj ubeži in se skrije pred lovcem Vojcem visoko gori v nepristopnem skalovju.

Že se je zaprašil in je skočil proti grmovju. A lovec Vojec ga zgrabi naglo. »Hehe, ptiček, počakaj!« se zasmeha. »O, ne uideš mi. Najprvo mi boš povedal, kje si dobil te kože in komu jih neseš. Potem pa že napravimo tako, da bo prav. Ali si slišal, ti nepridiprav?«

Inja se je zvijal, da bi se oprostil trdih lovčevih pesti. A zaman. Naposled izprevidi, da ne ubeži več in da bo treba povedati resnico. Zato prične jokati in moledovati... »O, izpusti me, ljubi Vojec!« je moledoval. »Saj ti bom povedal vse. Samo to mi obljubi, Vojec!«

»Hm,« je odvrnil lovec. »Bomo videli... Če si nedolžen, se ti ne zgodi nič žalega. Samo po pravici povej vse, pa bo dobro zate.«

»O, nedolžen sem, lovec Vojec!« je tulil Inja ves iz sebe. »Hkavcev Lojz me je zapeljal. V nedeljo je ustrelil na Polícah dve divji kozi. Danes pa mi je dal koži, naj jih nesem na planino pastirju Klemucu... O, jaz sem nedolžen! Ljubi Vojec, ne pelji me v ječo k tatovom in razbojnikom, ker me je zapeljal Hkavcev Lojz...«

Lovec Vojec ga je poslušal. A ni rekel besedice. Ko je Inja nehal vpiti, je vrgel njegov nahrbtnik s kožami vred preko rame. Obrnil je Injo in ga je porinil naprej. »Hajdi pred mano!« je rekel osorno. »Glej, da mi stopaš urno! Sicer bo slaba zate.«

A Inja je pokleknil. Roke je dvignil, pa je prosil s solzami v očeh: »O, pusti me, lovec Vojec! Vse natanko ti bom povedal o Lojzu in o Klemucu... Grdo je v ječi pri tatovih in razbojnikih. A kaj porečejo oče in mati? Sestrice in bratci bodo jokali, če me odvedeš v ječo... Lepo te prosim, lovec Vojec. Izpusti me in nikar me ne pelji v ječo...«

Lovec Vojec je pa ostal trd. Neprijazno je dvignil dečka in je zarohnel nad njim: »Tako mi greš naprej! Drugače ti pokažem puško. Molči, ker te nočem poslušati. Boš že govoril pred sodnikom, kako in kaj... Alo, naprej, ker se mi mudi.«

Inja je uvidel, da ne pomagajo prošnje popolnoma nič. Zato je obupal, in ker se je bal lovca Vojca, je šel naglo naprej pred njim. Samo ihtel je vso pot in je bil ves iz sebe. Šla sta preko senožeti, in videl ju je Gromčev Janezek. Priletel je k njima in se je začudil, ko je zagledal objokanega Injo. »Kaj ti je, Inja?« je vprašal. »Ali te je zalotil nemara lovec Vojec, ko si ujel divjega petelina? Kaj, Inja? Zdaj pa ne bo hiše—!«

A lovec Vojec ga je sunil vstran. Gromčev Janezek se je začudil še bolj in je gledal za njima, dokler nista izgínila doli onkraj proda. »Čudno, čudno,« je rekel in je zmigaval z glavo. »Lovec Vojec ga je zasačil in ga žene zdaj v ječo. Na, pa naj si kupi zdaj hišo sredi vasi, pa naj si jo kupi, če jo more... Čudno je to. Kaj je neki naredil?«

A lovec Vojec in Inja sta se že bližala vasi. Bila sta že pri prvih hišah, in tedaj je spet zgrabil Injo obup. Vrgel se je pred lovcem na kolena in je pričel spet prositi: »Izpusti me, lovec Vojec! Za božjo voljo te prosim: izpusti me! Kaj bodo ljudje rekli!«

Lovec Vojec je dvignil fanta s tal in mu je rekel neprijazno: »Ne izpustim te, Inja. Sodnik bo že sam vedel, če si nedolžen. Zagotovo te izpusti, če si nedolžen in so te zapeljali samo hudobni drvarji. Počakaj še malo. Kmalu sva pri sodniku.«

In Inja je šel naprej z povešeno glavo in je gledal v tla. Sram ga je bilo, o, tako sram pred ljudmi, ki so se ustavljali in so gledali za njim. Izpraševali so Vojca, kako in kaj, a lovec je molčal trdovratno in ni črnil besedice. Naglo je stopal za Injo in se je veselil samprisebi. Smilil se mu je pač deček in zatrdno je bil prepričan, da sta ga zapeljala samo Lojz in Klemuc. Najrajši bi ga bil seveda izpustil, toda njegova služba in dolžnost mu nista dopuščali tega. Vedel je dobro, da fanta izpusti sodnik takoj, ko mu izpove vse natanko. Lovec Vojec pa je vendar bil vesel v srcu, da bi bil skoro poskočil od veselja. Saj bodo pograbili orožniki še danes Lojza in Klemuca. Že dolgo ju je imel lovec Vojec na sumu, da sta divja lovca. Toda zasačiti ju ni mogel. A glej, danes je prišlo vse tako lepo in srečno, in kar zgrabili bodo Lojza in Klemuca . . . In lovec Vojec se je muzal in si je mel roke.

Glasno je utripalo Inji srce, ko je šel po stopnjicah sodnije, Debele solze so mu lile po licu in ihtel je glasno. V svojem srcu je spoznaval, da ga je kaznoval Bog raditega, ker je zanemaril zadnjo nedeljo službo božjo in je šel delat greh ter se je nalagal tako grdo svojemu očetu. Glej, kako hitro ga je kaznoval Bog, o, kako hitro! In zdaj ga obsodi sodnik v ječo med tatove in razbojnike. Tam bo delal pokoro za svoj greh, oj, tam, kjer je tako strašno . . .

Inji je klecnilo koleno in zajokal je naglas, ko ga je ustavil lovec Vojec pred sodnikovo pisarno. Potrkal je lovec in je odprl vrata. Inja je pa stopil nazaj in je hotel zbežati že v zadnjem trenutku. Toda lovec ga je prijel in ga potisnil v sobo. Inja je jokal in se ni upal pogledati sodnika, ki je sedel na stolu. Tudi ni slišal, kaj je govoril lovec Vojec. Samo tuptatam mu je prišlo na uho njegovo, Lojzevo in Klemučevo ime, ki ga je izgovoril lovec Vojec. Samo to je videl, kako je odvezal lovec njegov nahrbtnik in je pokazal sodniku kože.

Tedaj se je obrnil sodnik nanj. »Kako ti je ime in koliko si star?« je povprašal z ostrim glasom.

Inja se je zdrznil in je dvignil glavo. Za trenutek se je ozrl s svojimi objokanimi očmi na sodnika, pa je odgovoril: »Košutnikov Inja sem in star sem dvanajst let.« — Toda dalje ni mogel več, ker mu je spet jok udušil glas.

»Tako mlad še, pa si že na napačnih potih,« je nadaljeval sodnik z ostrim glasom. »Kaj bo šele, ko odrasteš! Ali ne veš, da vsak razbojnik prične z malim? Morilec je ukradel v svoji mladosti šivanko, a potem vinar, potem krono in tako naprej, dokler ni postal ubijalec in razbojnik. In veš, kam je prišel? Naravnost na vešala!«

Inja je spet zaihtel. Proseče je dvignil roke in je jecljal: »O, gospod sodnik! Lojz me je zapeljal v nedeljo na Poliče . . . Nisem šel k

maši, ker mi je obljubil deset kron. Hotel sem kupiti krilce in jopico naši Minici, ki nima obleke . . . O, samo enkrat sem bil z Lojzem in Klemucem. Davi že sem sklenil, da ne pojdem nikoli več . . . Lepo vas prosim, gospod sodnik, izpustite me! Hudo je pri razbojnikih in tatovih, hudo!»

Sodnik ga je gledal nekaj časa. Zmajal je z glavo in je pričel naglo pisati. Nato pa je dal lovcu Vojcu kos papirja, pa mu je rekel: »Pojdi naglo k orožnikom, pa jih vzemite s sabo. Toda hitro, ker drugače ptička lahko pobegneta.«

Lovec Vojec je pozdravil in je odšel iz pisarne. Sodnik se je pa obrnil k Inji. Nekaj časa ga je motril molčé. Potem pa mu je rekel skoro prijazno: »Ne boj se, fant! Če si nedolžen, se ti ne zgodi nič žalega. Rekel si mi, da si šel z Lojzem, ker ti je obljubil deset kron. Zato mi zdaj povej vse natanko, kako in kaj je bilo.«

Inja se je pomiril nekoliko, ko je slišal prijazne sodnikove besede. Z rokavom si je obrisal oči, pa je pričel pripovedovati. Sam ni vedel, kako da je postal tako pogumen in zgovoren. Toda strah pred ječo mu je polagal na jezik vse besede. O Slivarjevem Blažu je pravil in o Štrijonovem Boštu. Kako je postal drvar in kako ga je vabil Hkavcev Lojz na Police. O svojih izkušnjavah je pravil in o siromašni, mali Minici, kateri je hotel kupiti za prisluzene novce novo krilce in jopico. Pa tudi o tem je pravil, kako je bilo v nedeljo na Policah in kako je prekanil lovca Vojca.

Sodnik je pisal naglo vse besede na papir. Ko je Inja nehal, je položil pero na mizo. Ozrl se je vanj, pa ga je gledal. »Nisi delal prav,« je rekel naposled. »Res, revica je tvoja sestra in lepo je od tebe, da jo imaš tako rad. Toda zaraditega ni treba, da si služiš denar na nepošten način. S tem se niti svoji sestrici ne boš prikupil, še manj pa ljubemu Bogu. Ali ne vidiš, kako hitro te je Bog kaznoval? Zapomni si dobro današnji dan! In kadar pridejo spet izkušnje, pa se zmisli na to uro. In videl boš, da ostaneš vedno pošten in dober človek, kakor je tvoj oče . . . Premlad si še, Inja, da bi te zapiral v ječo. Zato te izpustim. Zapeljali so te drugi in ti si nisi bil v zvesti, kako grdo si ravnal . . . Kadar bomo sodili Lojza in Klemuca, pa te pokličemo, da boš pričal. Ali si razumel?«

Inja je ostrmel in ni mogel verjeti sodnikovim besedam. Gledal ga je debelo in ni vedel, kaj bi storil.

»Lahko greš,« mu je rekel sodnik še enkrat. »A pazi se in se čuvaj greha! Za zdaj ti odpustim, ker si priznal vse tako lepo in se resnično kesaš. Toda prihodnjič bova orala drugače. Zatorej glej, da mi ne prideš več pred oči!«

»Gospod sodnik,« je zajeceljal Inja. Toda ni mogel več govoriti. Hvaležno je pogledal sodnika in se je okrenil. Smuknil je skozi vrata in je bežal na vso sapo po stopnjicah, skozi vežo in preko dvorišča. Prišel je na cesto; toda ni šel po nji, ampak je krenil na polje. Zavil

jo je naravnost proti gozdu in se je skrila za grmovjem. Domov se ni upal, pa tudi k drvarjem se ni upal. Bal se je Lojza, ki bi ga resnično zmel, ko bi izvedel, da ga je on izdal sodniku. »Šel je lovec Vojec po orožnike,« je pomislil strahoma. »Orožniki pa pojdejo v Kot in zgrabijo Lojza. V ječo ga zapro, ker je Lojz res velik grešnik...«

Mraz je stresal Injo, če se je le domislil teža. Zato se pa ni upal k drvarjem. Pa tudi domov ni hotel, ker ga je bilo sram domačih. Sedel je v goščavi, pa je čakal, da pride noč...

*
*
*

Že davno je bil skuhal stari drvar Matija večerjo, in že davno so povečerjali drvarji, a Inje še ni bilo od nikoder. Temno je že bilo po koči, in drvarji so se že razleknili po pogradu. Samo stari Matija in Hkavcev Lojz sta še sedela pri ognjišču. Skrbelo je Matijo, zakaj se ne vrne mladi fant. Tuintam je dvignil glavo, pa je posluhnil. Toda ničesar drugega ni slišal nego prasketanje na ognjišču.

»Čudno, da ga ni,« je izpregovoril Lojzu. »Nemara se mu je kaj pripetilo. Ali pa si ga ti kam poslal po svojih nesrečnih, grešnih potih. Ti ga boš pokvaril popolnoma in ga boš izpridil. Toda nocoj ti rečem zadnjikrat, da pusti Injo pri miru. Ali te ni sram pred Bogom in pred ljudmi, da hočeš izkvariti nedolžnega otroka za vse življenje? Ali te ni sram, Lojz?«

»Kaj me briga!« je zagodrnjal Lojz zlovoljen. Podprl si je glavo z roko, pa je strmel mračno v plapolajoči ogenj. Matija je odprl vrata, pa je poslušal v tiho noč. Toda nič se ni genilo širomokrog. In stari drvar je sedel spet nazaj k ognjišču, pa je pričel jadikovati: »Ti, Lojz, ti imaš že spet svoje prste pri tem. Ti si kriv, da ni Inje še zdaj nazaj... Samo to mi povej, kam si ga poslal, da me ne bo skrbelo zanj?«

»Kaj jaz vem, kje se potepa!« je odvrnil Lojz. »Mogoče je pobegnul domov.« — Toda tudi Lojza je pričelo skrbeti. Polastil se ga je nemir in temne slutnje so ga obšle. Kaj, če bi bil zalotil lovec Vojec Injo, ko je šel na planino? Nemara je zavohal kože, ki jih je nesel Inja Klemucu, pa ga je pograbil. Pa mu je povedal nemara Inja vse, od kraja do konca mu je priznal vse... Nemiren je postal drvar Lojz in nič več ni mogel sedeti pri ognjišču. Stopil je k durim, da jih odpre. Toda obstane kakor prikovan. Sliši neki čuden šum tam zunaj in čujejo se nagle stopinje. In še preden se Lojz zave, se odpro nagloma duri, in v kočjo stopita dva orožnika z nasajenima bajonetoma. Lojz je prebledel in je skočil k pogradu.

»Kaj pa to?« je zavpil stari Matija in se prijel za glavo. A orožnika sta stopila k Lojzu. »V imenu postave, Lojz, si najin jetnik,« je rekel starejši in je zarožljaj z verigo. Lojz je kriknil presunljivo in se je vrgel naprej. Z rokami je zakrilil, da odrine orožnika. A orožnika sta ga zgrabila hípoma, in še preden se je Lojz zavedel, je že imel roke uklenjene. Hropel je sunkoma in se je zvijal, toda ni mu pomagalo.

Drvarji so skočili s pôgrada, pa so gledali prestrašeni na orožnika. Lojz se je obrnil k njim, pa jih je prosil sopeč: »Pomagajte mi, tovariši! Glejte, uklenila sta me kakor psa, pa me peljeta v temnico... Pomagajte mi in me rešite!«

A tedaj je vstal od ognjišča stari Matija. Stopil je k Lojzu, pa mu je rekel: »Glej, Bog te je kaznoval. Dostikrat sem te svaril, a ti si se mi samo posmehoval. Zdaj te je pa le doletelo... Pojdi v miru, Lojz! Mi ti ne moremo pomagati.«

Lojz je zaškrtnil in se je ozrl divje okrog sebe. Tedaj pa je stopil pred duri lovec Vojec. Zraven njega je stal pastir Klemuc z uklenjenimi rokami. In lovec Vojec je zaklical naglas v kočo: »He, kaj smo te le zalotili? Ne drži se tako, Lojz, in ne misli, da ne vemo vsega. Vse je priznal Inja, pa tudi tale Klemuc je priznal vse.«

Lojz je zastokal in je skrčil pesti. A orožnika sta ga prijela, pa sta ga odgnala skozi duri. Še enkrat se je prikazal Lojz zunaj v rdečem svitu ognja. Potem pa je izginil, in z njim sta izginila tudi orožnika. Stari Matija je stopil vun iz koče in je tekkel za odhajajočimi. Došel jih je še in je ustavil lovca Vojca. »A kaj je z Injo?« ga je vprašal z drhtečim glasom.

Lovec Vojec je zmignil z rameni. »Ne vem,« je odvrnil. »Pustil sem ga pri sodniku. Naj ukrene z njim, kar hoče. Toda izpusti ga na vsak način, ker je deček še premlad. Lahko noč, Matija. Mudi se mi...«

»Jezus, Marija!« je zdihoval stari drvar v koči še pozno v noč. Mislil je na ubogega, zapeljanega dečka, in hudo mu je bilo v srcu tako, da so mu bile oči vse solzne. Drvarji so bili že vsi pospali — seveda, potem, ko so se dosti nagovorili o Lojzu in o njegovem hitrem zajetju. Samo stari Matija je še bdel pri ognjišču in je zdihoval. Za Injo mu je bilo hudo, za tem nesrečnim, zapeljanim otrokom...

(Konec prihodnjič.)

PTIČKU.

Gorko gnezdece zapuščaš,
drobni ptiček moj;
prvič v svet nesó te krila —
Bog s teboj!

Kaj zapustil si, ne slutiš,
in kaj čaka te, ne veš;
še vesel si, ker brez varstva
gnezdo zapustiti smeš.

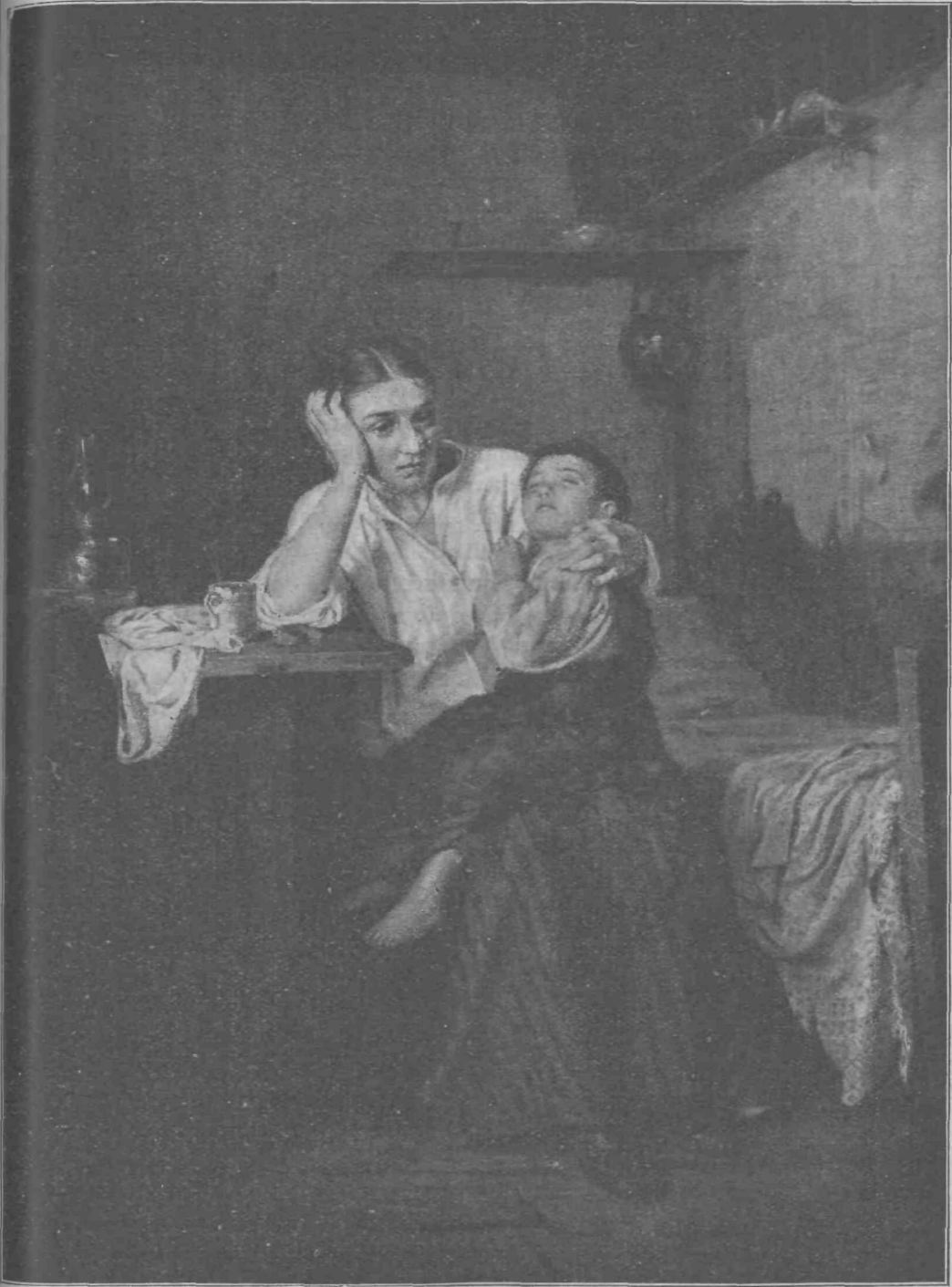
Kadar pa spoznaš življenje,
v kraje boš nazaj želel,
kjer ob mamici ljubeči
dni najlepše si imel.

Maksimov.

Spomin

Bridkostne ure.

Spomini.

veseljem se spominjam svoje neposebno solnčne mladosti. Toda — ali je bila solnčna ali ni bila — lepa je bila vendarle — in spominov je vredna. Najbolj srečen je pač človek v mladosti, v brezskrbnih, otroških letih. Pa če je nebo jasno in brez oblakov, ali pa temno in viharo.

Kakó lepi časi so mi bili pred desetimi leti! Takrat sem bil doma in se nisem brigal za nič. Zato, ker je bilo tisto malo življenje že samo na sebi tako prijetno, da se ni poljubilo mojim poskočnim, svežim in nepokvarjenim mislim prav nikamor iz majhnega, z dišečimi rožami nastlanega vrtca, pa četudi bi bil nahajal za visoko ograjo še kak drug lepši svet . . . Doma sem bil, za pečjo sem sedel, na prijaznem toplem čelešniku sem se grel. Oborožen sem bil samó s krvavordečo popkarico, ki mi jo je bil podaril moj stric Jaka iz Dobrave, pa se vendar nisem bal nikogar, pa naj bi bil imel nasprotnik v roki bridek meč. Poslušal sem staro mater, ki je čepela na peči v kotu in je bila zavita v plahte in rjuhe, pa sem rezal s skrhamo klino bezgovó palico, da bi napravil iz nje pošteno puško.

Časih sem šel pa v kuhinjo k materi, da mi je dala v skodelico mleka. Pa sem ga nesel nazaj v izbo, da napojim in nasitim mladega divjega zajčka, ki je skakljal po klopi kraj peči in migal z dolgimi ušesi. Iz miznega predala sem vzel najmanjšo zličko, zajél sem z njo mleka in sem ga tlačil zajčku v nosnice, ker sem mislil, da so tamkaj mala usteca. Čudno se mi je pa zdelo, zakaj je steklo vse mleko zmerom iz ustec na klop in da ni hotel zajček dobre hrane. Šele počasi sem spoznal, da nisem našel gobčka na pravem mestu, in uvidel sem, čemú se je bil zajček zmerom tako branil mleka.

Nekoč sem naredil nekaj smešnega. Mnogokrat sem bil videl očeta pri vozu, kako poganja nizka, mršava konja in neizrečeno mi je bilo to všeč. Tudi jaz bi bil imel rad konjička, upreženega v voziček, in tudi jaz, sam bi bil rad poganjal. Zato sem prišel na to srečno misel, da bi ne bilo prenapačno, če bi upregel mladega divjega zajčka. A kje dobiti voziček? Kje komat? — No, jaz sem bil skromen; nisem letel visoko. Zadovoljen sem bil tudi s kakšno slabšo rečjo. Mati mi je bila dala prazno cikorjino škatljo. In to sem privezal z vrvico okrog zajčkovega vratú. Zajček je bil zeló uporen, in ni hotel takoj vleči. Cikorjina škatlja namreč ni bila prazna. Naložil sem bil vanjo nekaj lesenih kosčkov, kakor sem bil videl nekoč očeta samega nalagati klatrška drva na voz. Ker se je zajček upiral, sem skočil po očetov bič, ki je slonel pri hlevnih vratih. Švrknil sem z bičem po zraku, se uprl z rokó ob škatljo, kakor da hočem poriniti, in tedaj je zajček potegnil in vlekel škatljo po klopi kraj peči. Nato je pa skočil na tla, in škatlja se je zvrnila in izpraznila. Takoj je pa občutil zajček, da ni več take peze, in je stekel v diru po

izbi. Skokoma je odhitel zdaj v ta, zdaj v oni kot. Tudi pod mizo je ušel, in se ustavil upehan pod klopjé poleg végaste pručke. Nato je pa potegnil škatljico sunkoma za seboj in je zdíval po izbi. Tuintam je nanagloma obstal in je težko dihníl, kakor da ga duši v grlu. Tudi je hotel pregrizti vrvico na vratú, ki ga je tíščala in davila, pa se mu ni posrečilo. Imel je še preslabe zobé. Potem je pa drvil kakor nor sem-tertja in škatljica se mu je opletala po hrbtu ter ga tolkla po repku in po bedrih. To je zajčka silno oplašilo. Včasih se je ozrl, pobesil dolga ušesa in je hotel streti ubogo cikorjevo škatljo kar s svojimi debelimi, začudenimi očmi. Vendar nič ni opravil. Zato se je zopet zaletel in vlačil škatljo na vse strani. Jaz sem pa stal poleg mize in sem poganjal prav tako, kakor sem bil slišal včasih očeta, kadar je vozil spomladi gnoj na njive: »Tíhot, prama! Bistahor — no, slišiš ali ne?« — Zajček je pa poslušal s pokonci stoječimi ušesi moje stroge zapovedi, toda ni maral ubogati. Tako sem neumnež vozil z zajčkom. Mati je prišla in mi je dala »popra«, ker sem mučil ubogo žival. Potem sem pa odvezal vrvico zajčku od vratú, in zajček je stekel prost po prostrani, prašni izbi. Zdaj-pazdaj se je še malo ozrl, stresel je nevoljno z gibko glavo, pa je odskakljal dalje kakor palček, vesel, da mu ni treba več voziti...

O zlate urice, ki sem jih preživel takrat doma! ... Mislil sem, da bodo trajali tisti lepi časi vekomaj, pa sem se motil. Mislil sem, da bom vozil zmerom z zajčkom, da bom sedel zmerom s krvavordečo popkarico oborožen na toplem čelešniku in da bom poslušal zmerom staro mäter, ki mi je pripovedovala tako lepe zgodbe, da so mi žarele oči in drhtelo srce.

Toda najlepši spomin, ki ga imam shranjenega globoko v srcu, je gotovo spomin na mojega dobrega gospoda učitelja Mágerla. To je spomin, ki bo ostal živ v mojem srcu vse dni. Tako jasno in živo mi stoji pred očmi dobri, priletni gospod učitelj, kakor bi se bil pogovarjal prijazno in zaupno ravno snoči z njim. Ne morem moža pozabiti in ga nikdar ne bom.

Prijetno in milo se mi stori pri misli na tiste lepe dni, ko sem hodil še v ljudsko šolo. Majhen sem bil še takrat, grozno radoveden in neizrečeno poreden in nagajiv — pač samo slabe lastnosti, ki se me še sedaj po klopovo drže. Hotel sem videti vsako stvar prav od blizu — ali pa nič. Zmerom sem se hotel prepričati čisto do dobra, kaj da tíči v tej, kaj v oni stvari, drugače pa nisem bil srečen. Zaraditega sem rad hodil v šolo, da bi vsak dan izvedel kaj novega in kaj zanimivega.

Pa je bilo tudi zares prijetno v šoli! Tam spredaj za katedrom je sedel gospod učitelj. Velik je bil, lepo brado je imel, gosposko je bil oblečen. Včasih je bil njegov obraz resen in teman, večjidel pa se je vendar držal prijetno na smeh. Mi otroci smo sedeli v dolgih, nerodnih klopeh, ki so bile tudi zelo visoke. Toliko, da so kukale naše gladko-ostrižene glave iz klopi; toliko, da smo lahko gledali gospodu učitelju v beli obraz. Poslušali smo. Gospod učitelj je razlagal s sladkozvenečim, razločnim, krepkim glasom, ki se je le redkokdaj zresnil. Časih se je dvígnil s stola, ponosen, obraz žareč, zardel kakor slavnosten govornik

pred neizmerno poslušajočo množico. Levico je dejal v hlačni žep, desnico pa si je položil na visoko čelo. Tedaj se je videl razločno njegov beli telovnik izza črne suknje s škrici. Videla se je tudi zlata verižica na belem telovniku. Tuintam je zamahnil tudi z roko okrog sebe, in čelo se je resno nagubančilo. Krepke besede so donele po prostrani šolski sobi: zdelo se je nam, kakor da trklja kdo srebrne tolarje po srebrnem krožniku. Mnogokrat se je gospod učitelj globoko sklonil in nekoliko pomislil, nato pa dvignil glavo nenadoma, popravil si s prsti lase in se je ozrl smehljaje z dolgim pogledom na nas otroke v klopeh. Za trenotek molk vsenaokrog; tiho kakor na samotni planini — še muha ni nikjer zabrenčala. Z urnim, prožnim, skoro poskočnim korakom se je potem oddaljil gospod učitelj od katedra in je stopal med klopmi, levico v žepu, desnico na čelu, rahel smehljaj na zardelih licih. Pričel se je razgovarjati z nami. Prijazno in domače — kakor da čepimo vsi skupaj doma za pečjo, in da nam pripoveduje stara mati čudežne bajke. Tega ali onega je potrepal priljudno po rami in ga pobožal po glavi, po mladih cvetočih licih; kadar je pa dospel do zadnje klopi in je obstal, mi je pa bilo, kakor da je planil svetel žarek v moje bridkostipolno srce. Zažarel sem v bleda lica in vztrepetal od veselja — gospod učitelj je stal pred menoj in se mi je prijazno nasmehnil. Jasno je bilo njegovo čelo, brez najmanjše gubice. Oči so gorele v toplem plamenu, lica so bila rožnonadahnjena in so se smehljala ravnotako, kakor žive, sinje oči. Takrat sem govoril skoro jecljaje — preveč je vrelo iz veselega srca, preveč je bilo radosti, preveč presenečenja zavetjapotrebneemu, samotnemu otroku na samotnem polju . . . Gledal sem v mili obraz pred seboj, v mile oči sem bil nehote zamaknjen. In gospod učitelj se je globoko sklonil. Govoril je sladke besede in me je pobožal s svojo mehko gosposko roko. Bilo mi je, kakor da mi vliva kdo prav počasi in oprezno med v usta; kakor da se ne bo odmaknila bela mehka dlan nikdar od mojih lic . . . Ko je pa odšel gospod učitelj nazaj za kateder, mi je bilo zmerom hudo pri srcu: kakor da bom ostal na vekomaj na samotnem polju, samotni otrok brez tolažbe; kakor da mi ne bo nikdar več dano, gledati v ta mila lica in v te mile oči . . . Ni se zgodilo redkokdaj, da je vzel gospod učitelj iz omare, ki je stala v kotu kraj peči, veliko, lepo knjigo, kjer so bile naslikane vse živali sveta. Z nekakim spoštovanjem je stisnil to knjigo pod pazduho in jo je nesel do prve klopi. Tam je odpiral pazno list za listom in je kazal otrokom različne zveri, ptiče in ribe. Vse je bilo prav lepo naslikano z živimi barvami. Knjiga je romala potem iz rok v roke, iz prve klopi v drugo klop, in je priromala končno tudi do zadnje klopi. Moj desni tovariš, Franc Jamšek (po domače Juševarjev Francelj), je dobil prvi knjigo v roke. Smeh je bil na njegovem obrazu, luč v njegovih očeh, ko je odpiral list za listom in je opazoval tiste živali. — »Poglej ga, leva, kakšen je!« se je venomer čudil in me gledal vpraševalno. Stisnil sem se k njemu in sem tudi sam opazoval spretno naslikanega leva v knjigi. List za listom naprej pred očmi so se vrstile v lepem redu nove podobe:

tu je lomastil silni kosmatinec po gošči; tam je brzela po temnozeleni smreki nagla veverica; po zraku je frfotal netopir; po zemlji je hitel o mraku smešni, pujsku podobni jazbec; tam jata živopisanih, lesketajočih se ptičev; tam velikanske ribe v modrem kristalnem morju — vse lično, vse kakor živo. Ko sem se nagledal še sam vseh podob, sem zaprl knjigo in sem jo nesel na kateder gospodu učitelju. Samo nasmehnil se je dobri gospod, rekel pa ni ničesar. Okrenil se je naglo in je spravil knjigo v omaro nazaj...

Najbolj vesel sem bil pa takrat, kadar je potegnil gospod učitelj gosli iz omare. Takrat je bilo pa zmerom gotovo, da bo igral gospod učitelj na gosli, in da bomo mi otroci peli. Nove so bile tiste gosli, ravno prav velike, in so imele neizrečeno lep glas — vsaj meni se je tako zdelo. Takrat je stopil gospod učitelj tik katedra. Dvignil je gosli tako, da je tičal njih trebušnati del kakor zagozden pod vratom, med brado in prsi. Pa je prijel njih tanjši del pri koncu z levico, z desnico je pa zazibal lok po brnečih napetih strunah. Pri tem je imel pa glavo nekoliko nagnjeno in je gledal z napol zatisnjenimi trepalnicami.

»Zapojmo!« je rekel z zvonkim, pojočim glasom.

Vsi otroci smo vstali. Dolga vrsta nas je bila — glava se je stiskala k glavi, roka se je oprijemala roke. Vseh oči pa so bile obrnjene proti gospodu učitelju.

In zapeli smo s tankimi, visokimi glasovi, kakor so pele na goslih ječeče strune pod prožnim lokom:

Na góro, na góro,
na strme vrhé,
tja kliče in miče
in vabi srce.

Tiho je zajokala pesem po sobi — nemirno hrepenenje se je oglasilo v mladih srcih.

Gospod učitelj je pa stal še vedno na enem in istem mestu, glavo lahko nagnjeno, gibki lok na tožnih strunah. Pod začrnelim stropom je zvenela tiha pesem, izzvenela pa ni. Vzdihujoči glasovi so doneli brné od kota do kota in se odbijali, begali semintja in niso zamrli...

»Zapojmo še enkrat!« se je oglasil gospod učitelj. Zazibal je še urneje lok v desnici in še bolj so zadrhtele strune na goslih.

Peli smo, s pesmijo vred pa je rastlo tudi hrepenenje v nas vseh. Toda meni je bilo, kakor da mi zmanjuje tal pod nogami; kakor da se dvigam na dišečem oblaku vedno više in više, sam Bog vedi kam: nič več nisem slišal nove, poskočne pesmi, slišal sem samó ječeče zvoke drhtečih strun na učiteljevih goslih. Okrog mene je bila le tiha, vzdihujoča pesem, ki so jo pele otožno in srce pretresujoče zveneče gosli v belih, gosposkih rokah blagega gospoda. Ničesar nisem videl več okrog sebe, samo učiteljev beli obraz je plaval pred menoj kakor v nerazločni megli. Pod obrazom pa gosli in urni lok na brnečih strunah...

Više in više sem se dvigal v prijetnih sanjah na mehkiem opojnodišečem oblaku. Že so bile nizko pod menoj šolske klopi s prepevajočimi otroci; že se je razdalja med menoj in belim obrazom učiteljevim čimdaljebolj večala, in komaj sem še razločil v čudni beloti, ki je migljala pred menoj, zveneče gosli in tenki, prožni lok . . . Samó pesem ječečih strun je donela in brnela v mehkih valovih okrog mene, vse drugo se je potopilo nekam nizko pod menoj v šolski prah . . . Kakor se dviga s ponosnim poletom orel v zračne, nedogledne višave in pušča pod seboj cvetoče ravni, rodovitne vinske griče in s smrekami in s srebrnimi brezami nagosto porastle holme, strme hribe, visoke planine in v nebo kipeče snežnike, tako se je vzpenjal polagoma in zložno v mojih zlatih sanjah opojnodišeči oblak in jaz na njem vedno više in više pod sinje in čisto nebo: pod menoj zvoné zvonovi, gosli rahlo jokajo in podrhtevajo v joku kakor lačen otrok v puštinji; pod menoj, globoko spodaj, prepeva in vriska v svatovski obleki ves svet; pod menoj je vse v nerazločni, oči skeleči luči, kakor v krvavem, s solncem obžarjenem plamenu, brez konca trepeta vse pod menoj: ravna polja, po dobravah prozornozelene bukve v dolgih vrstah in temni, šumni gozdovi po nizkih holmih naokrog. Za polji in za dobravami in holmi pa širni hribi in visoki, beli snežniki . . . Oblak plava še više . . . V rahlih sunkih se vzpenja vedno bliže k sinjemu, čistemu nebu, proti samim svetim nebesom dviga svojo veličastno pot . . . Močneje zazvoné takrat zvonovi pod menoj; nato pa nenadoma utihnejo, kakor da je segel od neba do zemlje silen, krvavoblesteč meč, pred katerim brneči glasovi vzdrhté in naenkrate obmolknejo. Samo prosečo, hrepenenja polno pesem drhtečih strun na učiteljevih goslih še slišim; razločno zvení in brní okrog mene. In takrat se ozrem globoko pódse na zemljo in ostrmim v svojih čudolepih sanjah: nič več ni tamkaj na hribu, kraj stare tepke, našega šolskega poslopja; samo velikanski zlat krožnik je tamkaj in razprostiral se od hriba do hriba . . . Iznad tega velikanskega zlatega krožnika, ki je kakor pogrnjen z nerazločno meglo, pa se dviga obraz kakor majhen griček in je ves bel kakor sneg. Vidi se pod tem obrazom tudi silna roka z gibkim lokom, ki se premika z neznansko naglico po čudnodebelih, napetih strunah na ogromnih goslih. Pesem takó tožna in takó koprneča hiti od hriba do hriba in splava do neba, do opojnodišečega oblaka na nebu, da vztrepetam in da me vseka kakor z ostrim mečem v srce . . . Kakor se pogrèza na prostranem, kristalnem morju plavač v svetlih valovih, in se potopi zdaj globoko pod gladko, modro površino, tako da se zdi človeku: nikdar več se ne bo prikazal iznad valov, gotovo se je bil potopil v globočino morja — zdaj pa zopet pomoli glavo in roké na solnce in glasno zavriska od veselja, tako se je pogrèzala nad velikanskim zlatim krožnikom velika bela glava v nerazločno meglo pódse; globoko se je potopila, tako da ni bilo videti za hip ničesar, ne glave, ne gosli in ne loka v desnici. Visoko se je zopet dvignila in se zazibala iznad migljajoče, bleščeče belote na površju . . . Zajokale so tiho gosli in zadrhteli so

sladki glasovi vse naokrog . . . Takrat se je spustil dišeči oblak nizko k zemlji, in stal sem zopet na tleh v šolski sobi. Konec je bilo čudovitih sanj, konec pa tudi prelepe pesmi, ki so jo bile izigrale tiste zvoneče, drhteče strune na tistih goslih . . . Globoko se je oddahnil gospod učitelj, spravil je gosli nazaj v omaro in je zavrtil sunkoma ključ v orehovih vratih. Otroci pa smo zopet sedli in pričel se je zopet pouk. —

(Konec prihodnjič.)

DEKLAMOVANKE.

10. Sirota.

Mlad pastirček ovčke gonil
na zeleno je goro;
vsako jutro solze točil
in govoril je tako:

»Oj ubožec jaz, ki ljubo
mater sem izgubil mlad;
za kosilo ovčke pasem,
za večerjo moram spat.

Huda mačeha le skorje
kruha trdega mi da,
s palico zvečer me čaka
vsa razjarjena doma.

Oj ve ptičke, ki žgolite
pesmi lepe nad menoj,
da zamenjati vsaj mogel
z vami stan bi revni svoj!«

Drobna ptičica veli mu:
»Če bi ptičica postal,
kmalu svojega življenja
bridko bi se pokesal.

Lovci hodijo po gozdu,
v zanke dečki nas lové;
ptič starosti ne dočaka,
vse živali nanj prežé.«

Deček postoji na brvi,
v bistro se zazre vodo
in veseli ribi v vodi
toži žalosten tako:

»Oj ti ribica, ki plavaš
v čisti vodi pod menoj,
da zamenjati vsaj mogel
s tabo stan bi revni svoj!«

Drobna ribica veli mu:
»V strahu bil bi žive dni,
da te požerun ne vjame,
ali ribič ne vlovi.«

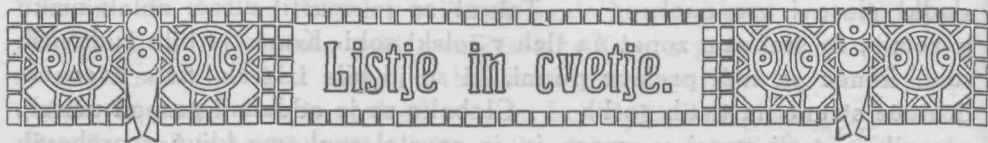
Deček leže kraj potoka,
sen prijeten ga navdá:
z angelčki po polju hodi,
blažen z njimi se igra.

Porodi se dečku želja:
»Da bi kakor oni bil!
K mamici lahko bi splaval,
z njo se večno veselil.«

In usliši Bog mu željo.
z mamico brž sklene ga:
Zjutraj so v potoku našli
dečka utopljenega.

Maksimov.

Listje in cvetje.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Golob.

Vsak golob ne prinese oljkove vejice. Tudi golob ima jezo. (Pravična ali sveta jeza je opravičena tudi pri najkrotkejšem človeku.)

Siti golobje puščajo najboljša zrna. Golobje leté tja, kjer je dobra piča. Kjer je veliko golobov, tja jih še več prileti.

Če golob med orle zajde, gotovo smrt najde. — Gorje golobu, če zajde med orle. Pečeni golobje ne leté nobenemu v usta.

Reki: To je golobček brez žolča.

Golob z oljkovo vejico pride.

Pečeni golobje mu leté v usta. (Brez truda dobi, kar želi.)

Gorak. (Gorko.)

Kdor sam ni gorak, ne more ogreti drugih.

Hitro gorko se hitro shladi.

Reki: Ni ne mrzel, ne gorak.

Gorko in hladno iz istih ust.

Goreti.

Kjer ne gori, tam se ne kadi.

Kdor sam gori, ne more drugih gasiti. (Kdor je sam jezen, sovražen, strasten, ne zna drugih miriti in blažiti.)

Ako sosedova kočica gori, pazi na svojo. Kadar gori, je treba brizgalnice. — Kadar gori, se pogrešajo brizgalnice.

Reki: Gori, da bi prižgal svetilko ob njem. (Tako hudo je jezen.) — Gori ko slama.

Gori mu pod nogami. (Mudi se mu; nestrpen je.)

Gora.

Gore najprej solnce obsije. (Prvakom prednosti!)

Majhne gore imajo včasih velike stude. (Malenkostne okoliščine imajo čestokrat velike posledice. Preprosti možje večkrat izvršujejo velika dela.)

Na eni gori je več razgleda kot na desetih gričih.

Gora ni stalnejša nego grič.

Na gorah so vetrovi silnejši nego v dolinah.

Le hvali gore, ostani pa v nižavi.

Polagoma se pride na goro. (Ne se pre nagliti. Veliki uspehi se ne dosežejo kar naenkrat.)

Za gorami so tudi še ljudje. (Bahaču, ki se postavlja, kot da je pojedel vso modrost.)

Vsakdo ima svoje gore. (Svoje težave, ki jih mora premagati.)

Na gore se ne pride brez potu.

Če padajo gore, so tudi hribi (griči) v strahu.

Kdor je vaje hoditi na gore, se ne boji gričev.

Kdor ne more na goro, naj ostane v dolini.

Med dvema gorama mora biti dolina.

Reki: Obetati komu zlate gore.

Še nismo čez goro.

Ta še ni padel z nobene gore in tudi ne bo.

Kratkočasnice.

1. Tako na pol. A: »Ali se z gospodom doktorjem tikata?« — B: »Tako na pol. On pravi meni Ti, jaz pa njemu Vi.«

2. Na planinah. »Ali je mogoče prenočevati v tej koči?« — Pastir: »Da, pa le podnevi, ponoči sami spimo v njej.«

3. Moderno. Peterček: »Mama, oh, koliko lepih kamenčkov je tukaj na bregul!« Makselj: »Oh, pa nobenega okna ni, da bi metali.«

4. Povsod enako. Meni je en gospod kot drugi, je rekel osel; pri vsakem moram biti osel.

Rešitev rebusa št. 7.

a) Ose me na peti spet pikajo.

b) Ne bode se ti na peti nič poznalo.

Prav so rešili: Farkaš Maks, Juršinci pri Ptuj; Bobnjar Katika v Spielfeldu; Kvac Joško, učenec III. razreda v Šmartinu v Rožni dolini.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 7.

Mačka.

Prav so rešili; Mulec Alojz, učenec III. razreda v Hočah; Farkaš Maks, Juršinci pri Ptuj; Bobnjar Katika v Spielfeldu; Šeško Ivan v Planini na Štajerskem.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5*20 K za pol leta 2*60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.